

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію Медведєвої Анжеліки Сергіївни

**«Бібліометричні дослідження в бібліотеках як інструментарій
моніторингу наукової діяльності», представлену на здобуття наукового
ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю
27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство
(27 – соціальні комунікації)**

Актуальність теми дослідження. Вітчизняні науковці мають багаторічний досвід теоретичних і практичних напрацювань в галузі наукознавства, зокрема і за рахунок змін, які відбулися в історії суспільства за останні півтора століття, в результаті чого спостерігається підвищення статусу та ролі діяльності наукових установ і діяльності наукових бібліотек. Необхідність застосування різних бібліометричних показників результатів досліджень, які сприяють розширенню функціональних можливостей наукових бібліотек для визначення їх позиції в світовій науці, робить дисертаційне дослідження актуальним. На сучасному етапі відбувається відродження уваги до цієї галузі знань, зокрема, активно створюються та впроваджуються на практиці нові, засновані на використанні бібліометричних індикаторів методи моніторингу діяльності наукових установ.

Однак сьогодні спостерігається недостатній рівень кількості системних теоретико-методологічних напрацювань з побудови вітчизняних систем моніторингу наукової діяльності бібліотек, що потребує проведення комплексних досліджень для створення в наукових бібліотеках джерельної бази для аналізу та прогнозування розвитку науки, що говорить про своєчасність дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Цінність проведеного дослідження підтверджується його виконанням у межах науково-дослідної роботи Національної бібліотеки України імені

НБ УВ	
Вх. №	495
« 09 »	11 20 20 р.
Кіл. аркушів	7

В. І. Вернадського «Шляхи підвищення ефективності функціонування соціальних комунікацій в умовах посилення глобальних інформаційних впливів» (0116U000200) (2016–2018 рр.) та «Бібліотеки у формуванні інформаційного ресурсу стратегічних комунікацій українського суспільства» (0119U000600) (2019–2021 рр.).

Достовірність й обґрунтованість наукових положень, висновків і результатів забезпечено ґрунтовним аналізом значної джерельної бази та методологічно вірним застосуванням комплексу загальнонаукових, спеціальних підходів, методів дослідження. Автором було обрано системний (спрямований на визначення засад становлення бібліотеки як одного з учасників процесу моніторингу ефективності наукової сфери) і синергетичний (на розвиток інтеграційних тенденцій взаємодії бібліотек у цих процесах) підходи для визначення концептуальних засад бібліометричної діяльності бібліотеки. Спеціальними методами було визначено метод цитування (при бібліометричному моніторингу результатів діяльності вчених і дослідницьких інституцій) та імовірно-статистичний (для аналізу емпіричних закономірностей наукових комунікацій). Зокрема, дослідження здійснювалось на основі опрацювання нормативно-правових актів України про: бібліотеки і бібліотечну справу, наукову і науково-технічну діяльність, проведення державної атестації наукових установ, оптимізації бюджетних наукових установ, які повністю або частково фінансуються за рахунок коштів державного бюджету.

Завдяки логічно сформульованим об'єкту, предмету, меті дослідження було визначено напрями наукового пошуку з урахуванням бібліотекознавчих розробок інших дослідників, а також репрезентовано наукову новизну та наведено відомості про апробацію результатів роботи.

Наукова новизна дослідження та отриманих результатів і їх достовірність полягає в тому, що в дисертації А. С. Медведєвої вперше досліджено міжнародні та національні платформи бібліометричного моніторингу наукових комунікацій в аспекті визначення розробки

методичних засад до консолідації їх даних для підвищення достовірності експертних висновків.

Важливий результат досліджень – обґрунтування доцільності створення на базі наукових бібліотек спеціалізованого додатку, що надаватиме доступ до необхідної інформації в різних базах даних.

До нових результатів роботи слід віднести також розвиток питань участі бібліотек у формуванні ресурсів при управлінні дослідницькими даними (Research data management) на основі аналітико-синтетичного опрацювання джерел наукової інформації.

Позитивної оцінки заслуговує синергетичний підхід до організації системно-інтеграційної взаємодії бібліотек вищих навчальних закладів і наукових установ України.

Новизну мають пропозиції автора щодо гармонізації національних систем оцінювання ефективності наукової діяльності з принципами Лейденського маніфесту з наукометрії, які орієнтують ці системи на перехід нумерологічної спрямованості до поєднання кількісних і якісних (експертних) критеріїв оцінювання.

Дисертація являє собою завершену, логічно структуровану роботу.

Значущість висновків здобувача для науки і практики. Висновки і пропозиції, отримані у результаті дослідження, є важливим внеском у розвиток відповідних розділів бібліотекознавства та теорії соціальних комунікацій, пов'язаних з формуванням інтегрованої в масштабах держави бібліометричної системи для моніторингу та аналізу ефективності наукових досліджень і виявлення їх перспективних напрямів, зокрема, і для розвитку бібліометричного напрямку роботи бібліотек, який передбачає їх інформаційно-аналітичну взаємодію з різними метричними базами даних.

Результати дисертаційного дослідження використано при створенні інформаційно-аналітичної системи «Бібліометрика української науки».

Обсяг і структура дисертації. Дисертація має чітку, логічну структуру, відповідає меті та поставленим завданням дослідження. Робота

складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків, які надають додаткову інформацію.

У **вступі** А. С. Медведєвою обґрунтована актуальність теми, сформульовані мета, завдання, визначено об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, визначена джерельна база та методологія дослідження, розкрита наукова новизна, практичне значення, окреслено особистий внесок здобувача, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

Перший розділ «Аналіз бібліометричних методів моніторингу результативності наукової діяльності» складає теоретичний базис дослідження, де було досліджено провідні теоретико-методологічні засади бібліометрії як складової наукознавства, зокрема визначено, що під час дослідження наукової діяльності в різних країнах необхідно враховувати специфіку конкретної сфери знань та науковий статус країни, оскільки вони відіграють важливу роль при моніторингу.

Привертає увагу ґрунтовний аналіз методики визначення результативності діяльності зарубіжних наукових установ і встановлено загальну тенденцію переходу наукових бібліотек до управління дослідницькими даними для більш ефективного рівня їх досліджень на основі низки бібліометричних показників.

У **другому розділі** «Міжнародні та національні наукові інформаційні системи для проведення бібліометричних досліджень» комплексно проаналізовано індекси наукового цитування різних систем й визначено позитивні та негативні аспекти використання метричних баз даних під час моніторингу наукової діяльності та їх порівняння.

Розглянуто платформу Web of Science, створену Інститутом наукової інформації США, яка містить один із найбільших бібліометричних ресурсів за обсягами індексації, цитування та аналізу найрізноманітніших наукових праць у всіх можливих наукових сферах, зокрема її складових. Досліджено

наукометричну платформу Scopus, яка є найбільшою бібліометричною базою даних, що містить анотації та інформацію про цитованість статей і значну увагу приділено некомерційній бібліометричній платформі Google Scholar – науковому сегменту Інтернет-гіганта Google. Зокрема, здійснено порівняння різних метричних платформ для оцінювання наукової діяльності, зокрема Index Copernicus, CEJSH, Slavic humanities Index, EBSCO і визначення переваг і недоліків кожної.

Розглянуто також національні індекси наукового цитування, що створюються низкою країн (Китай, Тайвань тощо) у зв'язку з недостатньою представленістю наукового доробку їх вчених у згаданих світових системах.

Важливим є висновок здобувача щодо доцільності доповнення бібліометричних показників Google Scholar даними з систем Scopus, Web of Science, Open Citation Index. Добрим прикладом такої інтеграції бібліометричних даних є показники безкоштовного плагіна PlumX, оснований на даних Scopus. Відзначено кореляцію бібліометричних показників вчених і колективів у системі Google Scholar з аналогічними показниками у Web of Science та Scopus.

У третьому розділі «Бібліотеки України в системі моніторингу розвитку науки» досліджено інформаційно-аналітичні системи бібліотек та визначено перспективи розвитку бібліометричної діяльності бібліотек.

Визначено, що мають місце дві обов'язкові методологічні умови: необхідність дослідження можливостей і обмежень тієї чи іншої наукометричної бази, а також неприпустимість абсолютизації результатів бібліометричних вимірювань та розуміння функцій бібліометрії при прийнятті управлінських рішень не як засобу механічного рейтингування, а в якості базової платформи для експертного оцінювання.

Також у розділі проаналізовано інформаційні портали НБУВ які виступають одним із основних цифрових ресурсів моніторингу наукових досліджень не лише в НБУВ, але і по всій Україні. Відзначено також важливість використання бібліометричних даних відкритого доступу,

зокрема ініціативу Open Citation Index та український проект Open Ukrainian Citation Index (OUCI) – Відкритий Український індекс цитування, оснований на відкритих даних системи CrossRef.

Визначено основні засади взаємодії бібліотек вищих навчальних закладів і наукових установ України з інформаційно-аналітичними системами. Вони передбачають залучення науковців до створення своїх бібліометричних профілів, передавання їх до згаданих систем для аналітичного опрацювання і використання одержаних при цьому даних як джерельної бази для прийняття керівництвом відповідних управлінських рішень щодо вдосконалення дослідницької діяльності в університеті чи науковій установі.

Загальні **висновки** дисертації А. С. Медведєвої відповідають меті й завданням дослідження, розширюють теоретико-методологічну базу для здійснення досліджень у сфері бібліотекознавства, теорії соціальних комунікацій.

Відповідність автореферату дисертаційній роботі. Автореферат повністю відповідає змісту дисертації, розкриває її основні положення, наукові висновки і рекомендації, написаний науковим стилем, що сприяє адекватному уявленню про особистий внесок здобувача, наукову практичну значущість проведеного дослідження.

Разом з тим уважний аналіз наукового доробку Медведєвої А. С. дозволяє зробити певні **зауваження та пропозиції**:

1. Перший розділ дисертації «Аналіз бібліометричних методів моніторингу результативності наукової діяльності» доцільно було б поділити на два самостійні розділи. У першому варто було б розкрити теоретичну суть бібліометричних досліджень і їх значення, а у другому – практичне їх використання, враховуючи зарубіжний досвід.

2. Робота виграла б при більш широкому розгляді питання щодо процесу управління дослідницькими даними науковими бібліотеками

(Research data management) та більш широкого розкриття їх змісту і ролі для розвитку наукової діяльності.

Висловлені зауваження не є принциповими і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, сподіваємося, що вони допоможуть дослідниці в її подальших наукових пошуках.

У цілому дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, що забезпечує вирішення актуального завдання формування в бібліотеках бібліометричної складової джерельної бази для експертного оцінювання результативності дослідницької діяльності і прогнозування їх подальшого розвитку. За актуальністю, науковим рівнем і новизною, теоретичним рівнем і практичним значенням дисертація Медведєвої Анжеліки Сергіївни відповідає вимогам до дисертаційних досліджень кандидатського рівня, паспорту спеціальності 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство, профілю спеціалізованої вченої ради Д 26.165.01 у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського НАН України, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій.

Офіційний опонент

доцент кафедри культурології та
інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв,
канд. наук із соціальних комунікацій, доцент

